

УДК 72.025.4/9

Лещенко Н. А.

*кандидат архітектури, доцент кафедри
інформаційних технологій в архітектурі**Київського національного університету будівництва та архітектури*

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ОНОВЛЕННЯ ІСТОРИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТА

Анотація: в статті надаються рекомендації по збереженню та оновленню історичного середовища в умовах сталого розвитку міста.

Ключові слова: збереження, відновлення, оновлення, санація, прихована реконструкція, історичне середовище, сталий розвиток, підвищення цінності та якості міського середовища.

Постановка проблеми. Збереження та оновлення міського історичного середовища завжди було актуальним питанням, а в контексті сталого розвитку міста набуло нових властивостей. Йдеться про взаємодію та вплив сучасних економічних та соціальних потреб, екологічних показників, правових можливостей та історико-культурних надбань. А саме, необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі [1]. Економічне та соціальне зростання має відбуватися збалансовано з екологічним та культурним розвитком, і саме культурний розвиток виходить на перший план. Отже збереження та оновлення історичного середовища міста наразі має розглядатися як головний важіль його культурного розвитку, залучення до міста зацікавлених людей – туристів та інвесторів, що стане поштовхом до підвищення рівня життя його мешканців.

Виклад основного матеріалу. Кожне місто являє собою складний «живий організм», в якому закономірно взаємоув'язані всі процеси. Їх формування та розвиток проходили послідовно на протязі всього періоду існування міста. Нові планування, забудова, функція доповнювали існуючі історичні. Якщо це було зроблено гармонічно, то нове доповнювало і зростало з існуючим історичним в єдине ціле. Через певний час нове ставало вже історичним для подальших майбутніх оновлень. Місто формувало свою природну, культурну, соціальну, економічну історію, те, що ми зараз називаємо історико-культурною спадщиною. І те, що наше покоління має зберегти для наступних. Сьогодні, гуляючи по історичній частині любого міста, ми можемо спостерігати, як поруч на одній вулиці, в одному кварталі розташовані будинки середньовіччя, відродження та класицистичного періоду. Вони є достойними

зразками архітектури свого часу та стилю. В свій час будинки відродження доповнили та оновили середньовічну забудову, пізніше ця забудова була оновлена вже класицистичними будівлями. Зараз вони разом складають єдине ціле, історичну частину міста. Отже історичне міське середовище зберігалось і оновлювалося на протязі всього періоду свого існування, і для цього не потрібно було будувати «муляжів», наприклад, псевдоготики чи псевдоренсансу. Як і зараз не потрібно будувати, наприклад, псевдокласицистичних «муляжів» для його збереження та оновлення на етапі сьогодення. Будівля має відповідати своїй епосі і привносити в складене середовище всі найліпші досягнення свого періоду, але водночас і бути підпорядкованою існуючій спадщині. Має відчуватися, що є головним, і вся інша нова забудова має її доповнювати. Це дозволить зберегти самобутність та забезпечити безперервність розвитку архітектурного середовища історичного міста, тобто його архітектурну сталість.

Сталий розвиток історичного міста передбачає підвищення якості його забудови та середовища. Це дасть можливість безпосередньо підвищити якість та рівень життя його мешканців.

По-перше, має бути проведена санація міського середовища – оздоровлення та приведення історичної забудови в належний стан, що відповідає сучасним санітарним нормам. Це можливо здійснити шляхом розчистки території від малоцінних зруйнованих будівель та знесення старих зношених малоцінних та дизгармонуючих будівель.

Звільнена територія має бути упорядкована. Вона має стати місцем для рекреації та проведення вільного часу для місцевих мешканців, якщо йдеться про санацію території житлового кварталу та упорядкування внутрішньоквартального двору. Якщо санації підлягає багатофункціональний міський квартал з переважними громадськими функціями, то мова може йти про створення загальноміського публічного простору, доступного та цікавого для всіх, як мешканців так і гостей міста.

Простір має бути наповнений різними міськими функціями. В ньому бажано організувати як місця для рекреації з майданчиками для активного та спокійного відпочинку, з зеленими галявинами, деревами та декоративною рослинністю, місця для спілкування, зустрічей, так і місця для проведення різних міських заходів, культурних, виставкових, громадських. В ньому можуть також бути поширені всі функції перших поверхів будівель, що його формують.

Внутрішньоквартальний простір може бути продовжений у відкриті перші поверхи оточуючих будівель і через них бути поєднаним з загальноміським простором прилеглих вулиць та сусідніх внутрішньоквартальних просторів. Тим самим буде створено єдиний

пішохідний багатофункціональний простір, на який будуть нанизані різні історичні міські квартали. Разом вони складуть оновлене якісне історичне міське середовище для його мешканців та гостей.

По-друге, мають бути звільнені від випадкових неякісних добудов цінні історичні будівлі та пам'ятки архітектури. Вони мають бути відреставровані. В цінних історичних будівлях також можливе проведення прихованої реконструкції, при якій максимально зберігається історичний фасад, а внутрішнє планування, конструкції та інженерне забезпечення будинку частково або повністю змінюються. При цьому, як правило, змінюється і його функціональне рішення. Саме нова функція та підвищення рівня комфорту потребують проведення таких реконструктивних трансформацій.

По-третє, постає питання, що робити з малоцінними будівлями другої половини минулого століття? Вони, як правило, при відносно благополучному технічному стані збереження мають досить низькі естетичні показники. Крім того вони мають високу теплопровідність конструкцій зовнішніх стін, що призводить до значних енерговитрат на їх опалення та викидів тепла у повітря. Це є не вигідним як для їх мешканців, так і небезпечним для навколишнього середовища. Для поліпшення їх якості вони мають бути модернізованими, і насамперед, термомодернізованими. Мова йдеться про фасади та дахи. Завдяки використанню ефективних теплоізоляційних матеріалів для пасивних будівель коефіцієнт опору теплопередачі для стін слід довести до $R=6,67(\text{m}^2 \times ^\circ\text{C})/\text{Вт}$, для вікон - до $R=1,25(\text{m}^2 \times ^\circ\text{C})/\text{Вт}$, для даху – до $R=10(\text{m}^2 \times ^\circ\text{C})/\text{Вт}$.

По-четверте, під час санації можуть бути розчищені не тільки внутрішньоквартальні території. Старі, ветхі та зруйновані малоцінні будівлі можуть бути і в ряду вуличної забудови. Після їх знесення їх місце має зайняти нова компенсаційна якісна забудова. Отже якими мають бути нові будинки в історичному середовищі. Нова компенсаційна забудова має бути підпорядкованою історично складеній. Мають бути збережені:

- історичний масштаб;
- традиційна композиція забудови;
- регіональні особливості забудови;
- парцеляція фасадів;
- традиційні матеріали;
- характерне колористичне рішення.

Нові будівлі можуть отримати нову функцію, що буде необхідною для підвищення якості всього історичного архітектурного середовища.

І головне, нові будівлі слід будувати з екологічних матеріалів, з використанням екологічних технологій та енергонезалежними від традиційних викопних енергетичних джерел. Функціонування їх інженерних систем має

базуватися на отриманні енергії з поновлюваних природних ресурсів та явищ, а саме енергії сонця, землі, вітру, води. Будинки мають бути пасивними, з річним споживанням електроенергії на опалення, охолодження, приготування гарячої води, освітлення та роботу інженерного обладнання не більше ніж 30кВтч на кв.м. опаленої площі в рік або, принаймні, енергоефективними, які будуть споживати відповідно – не більше 70кВтч на кв.м. опаленої площі в рік.

Це має стати загальнодержавною програмою, під яку мають бути переглянуті існуючі та створені нові законодавчі та нормативні бази.

До речі в західноєвропейських країнах, зокрема в Німеччині, в рамках сталого розвитку є загальнодержавна політична програма, відповідно до якої з 2020 року кожен новий споруджуваний будинок повинен бути з позитивним енергетичним балансом, тобто має виробляти енергії більше, ніж споживає [2].

Отже, завдяки санації, прихованій реконструкції та оновленню можливо вирішити цілу низку питань, пов'язаних зі збереженням та підвищенням якості історичного міського середовища та умов проживання в ньому, а саме:

- збереження та відновлення автентичного зовнішнього вигляду історичного будинку, що є важливим для збереження автентичності та самобутності історичного міського середовища;

- відреставрований фасад пам'ятки поліпшить привабливість зовнішнього вигляду будівлі і тим самим естетичну якість історичного середовища;

- оновлення планування підвищить рівень комфорту проживання в цій будівлі;

- конструктивне оновлення підвищить якість технічного стану будівлі, дасть можливість урізноманітнити її планування та функціональне рішення, що також буде сприяти підвищенню якості проживання в ній;

- інженерно-технічне оновлення дозволить розвинути інфраструктуру будівлі і, головне, термомодернізувати її та перевести частково або повністю на відновлювані джерела енергопостачання, що значно поліпшить її показники по споживанню та збереженню енергії та знизить її попит або зробить її енергонезалежною від традиційних енергетичних джерел. Будівля стане принаймні енергоефективною, а отже сталою;

- функціональне оновлення будинку, що дасть можливість доповнити історичне середовище новими функціями, необхідними для збереження та розвитку його традиційної мультифункціональності;

- очищені від зруйнованих будівель території доцільно буде використати як місця для відпочинку, проведення вільного часу, спілкування. Слід облаштувати їх зручними вуличними меблями, різними цікавими та корисними малими архітектурними формами і, головне, доповнити зеленими насадженнями, які підвищать їх екологічну привабливість.

Красиве та зручне місце стане привабливим як для місцевих мешканців так і для туристів, а разом з правильним функціональним оновленням – цікавим місцем для проведення вільного часу. Таким чином можливо вирішити питання активізації історичного середовища. Підвищення його естетичної, екологічної, соціальної якості та економічного розвитку стануть показниками його сталого розвитку.

Висновки. Збереження та оновлення існуючого історичного міського середовища, підвищення його цінності та якості є рушійною силою його сталого розвитку. Розвитку, що базується на пропагуванні культурних, соціальних та екологічних цінностей. При реставрації та реконструкції історичного середовища, насамперед має братися до уваги його автентичність, а саме збереження автентичності як першооснови його цінності. І всі реставраційні та реконструктивні втручання мають стрияти його сталому розвитку: збереженню та відновленню спадщини, її грамотному сучасному використанню, підвищенню естетичної та утилітарної якості забудови, соціальної активності історичного міського середовища та поліпшенню екологічних умов в місті. Це допоможе привернути увагу до історичного міста, підвищити зацікавленість до нього, буде сприяти його розвитку як культурного та туристичного центру, його економічному розвитку та підвищить умови життя для його мешканців.

Література

1. Butlin, John. Our common future. By World commission on environment and development. – L.: Oxford University Press, 1987. – 383 p.
2. Елохов А.Е. Пример реализации в Германии многоквартирного жилого здания Aktiv-Stadhaus с положительным энергетическим балансом // Технологии проектирования и строительства энергоэффективных зданий, Passive House: Науч.-техн. Сборник. – М.: Евростройпрофи, 2016. – Вып. 6. – С. 99 - 112.

Аннотация

В статье даются рекомендации по сохранению и обновлению исторической среды в условиях устойчивого развития города.

Ключевые слова: сохранение, восстановление, обновление, санация, скрытая реконструкция, историческая среда, устойчивое развитие, повышение ценности и качества городской среды.

Annotation

The article provides recommendations for preservation and restoration of the historic environment in the context of sustainable urban development.

Key words: preservation, restoration, readjustment, the hidden reconstruction, historical environment, sustainable development, increasing the value and quality of urban environment.